

Kitap Değerlendirmesi / Book Review

ANA HATLARIYLA İSLAM EĞİTİM TARİHİ

ed. Prof. Dr. Mustafa Köylü ve Prof. Dr. Şakir Gözütok,
(İstanbul: Ensar Neşriyat, 2017)

Değerlendiren / Reviewed by

HATİCE SÜEDA YAVUZ

[Yüksek Lisans, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Eğitimi ABD
Master, Marmara University, Institute of Social Sciences,
Department of Religious Education
suedayavuz95@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-8322-0193>]

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Kitap Değerlendirmesi / Book Review
Geliş Tarihi / Received: 14 Aralık/December 2019
Kabul Tarihi / Accepted: 12 Aralık/December 2020
Yayın Tarihi / Published: 15 Aralık/December 2020
Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık/December
Yıl / Year: 2020 *Sayı – Issue:* 49 *Sayfa / Pages:* 601-606

Atıf/Cite as: Yavuz, Hatice Sueda. “Ana Hatlarıyla İslam Eğitim Tarihi, ed. Prof. Dr. Mustafa Köylü ve Prof. Dr. Şakir Gözütok, (Kitap Değerlendirmesi) – Review of Ana Hatlarıyla İslam Eğitim Tarihi, by ed. Prof. Dr. Mustafa Köylü ve Prof. Dr. Şakir Gözütok” *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi- Ondokuz Mayıs University Review of the Faculty of Divinity* 49 (Aralık/December 2020): 601-605. <https://doi.org/>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. <http://dergipark.gov.tr/omuifd>

Copyright © Published by Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi – Ondokuz Mayıs University, Faculty of Divinity, Samsun, Turkey. All rights reserved.

ed. Prof. Dr. Mustafa Köylü ve Prof. Dr. Şakir Gözütok,
Ana Hatlarıyla İslam Eğitim Tarihi
(İstanbul: Ensar Neşriyat, 2017)

Eğitim; bireylerin toplumda yaşayabilmesi için gerekli olan bilgileri edinmesidir. İslam Dini eğitime çok önem vermektedir. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de "...Allah sizden inananları ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltir..."¹ buyrulurak ilim öğrenenlerin diğer insanlardan derece olarak daha üstün olduğu bildirilmiştir. Bir hadis-i şerifte de "Kim ilim tahsil etmek için bir yola girerse, Allah o kişiye cennetin yolunu kolaylaştırır."² buyrulurak İslam'da eğitimin ne kadar önemli olduğu vurgulanmıştır. Eğitim tarihini bilmeyen bir eğitimcinin güncel eğitim meselelerini doğru bir şekilde yorumlaması sınırlı kalır. Bu din eğitimcileri için de geçerlidir.

Ana Hatlarıyla İslam Eğitim Tarihi Hz. Peygamber zamanından Tanzimat sonrası dönemine gelene kadar İslamî eğitimin tarihçesini vermektedir. Sadece tarihçe verilmekle kalmamış, öğretmen, öğrenci ve kadınların İslam eğitimindeki yeri gibi sosyal konulardan da bahsedilmiştir. 2017 yılında Ensar Neşriyat'tan çıkan bu eser din eğitimi alanında önemli bir yere sahiptir. Kitabın editörleri din eğitimi alanında önemli çalışmalara imza atmış kişilerdir.

Akademik bir kitap olan bu eserin üslubu da akademiktir ve sonuna kadar bu üslup korunmuştur. Eser, her biri farklı üniversitelerde din eğitimi anabilim dalında görev yapan çeşitli yazarların konuları makale formatında yazdığı kolektif bir kitaptır. Önsözde belirtildiği üzere ele alınan konular o konu hakkında daha önce çalışmalarda bulunmuş kişiler tarafından yazılmıştır. Örneğin "Medreselerde Eğitim: Osmanlı Dönemi Medreseleri" başlıklı makale, yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Aynı şekilde "İslam Eğitiminde Öğrenciler" başlıklı makalenin yazarı

¹ *Kur'ân Yolu* (Erişim 3 Aralık 2019), el-Mücadele 58/11.

² Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî en-Nevevî, *Riyazu's-Sâlihîn*, trc. Vahdetin İnce (İstanbul: İnkılâp Yayınları, Mayıs 2009), "İlim",1384.

Prof. Dr. Mehmet Faruk Bayraktar'ın *İslam'da Öğretmen- Öğrenci Münasebetleri* adlı bir kitabı bulunmaktadır.

Kitap 3 bölümden oluşmaktadır. İslam eğitiminin teorik temelleri başlıklı birinci bölümde Prof. Dr. Şuayb Özdemir'in kaleme aldığı "İslam'ın Eğitime Verdiği Önem" ile Prof. Dr. Mustafa Köylü'nün kaleme aldığı "İslam Eğitimi'nin Temel Özellikleri" ele alınmıştır. Bu bölümde İslam'da ilmin öneminden, İslam eğitiminin genel özelliklerinden ve amaçlarından bahsedilmiştir.

İslam eğitim kurumları başlıklı ikinci bölümde de yine Prof. Dr. Mustafa Köylü'nün kaleme aldığı "Medrese Öncesi Kurumlarda Eğitim", Prof. Dr. Eyüp Şimşek'in kaleme aldığı "Camilerde Eğitim", Dr. Öğr. Üyesi Cemil Osmanoğlu'nun kaleme aldığı "Medreselerde Eğitim: Selçuklu Dönemi Medreseleri", Doç. Dr. Ayşe Zişan Furat'ın kaleme aldığı "Medreselerde Eğitim: Osmanlı Dönemi Medreseleri" ve Prof. Dr. Şakir Gözütok'un kaleme aldığı "Tasavvufi Kurumlarda Öğretim" ele alınmıştır. Ayrıca Doç. Dr. İbrahim Turan tarafından kaleme alınan "Osmanlı'da Medreselerin Gerilemesi ve Islahat Hareketleri" de ele alınmıştır. Bu bölümde de camilerin eğitsel fonksiyonları, medreselerin doğuşu ve gelişimi, medreselerde okutulan dersler, medrese mensupları teker teker ele alınmıştır. Osmanlı'da medreselerin gerilemesini ele alan makalede medreselerin gerilemesinde merkezîyetçi yapı, sınırların hızla genişlemesi, saltanat kavgası ve talebelerin isyanı gibi devletin yapısı ve işleyişinden kaynaklanan nedenlerle ilimde taklitçilik ve adam kayırma gibi medreselerin yapısı ve işleyişinden kaynaklanan nedenlerin üzerinde durulmuştur. Ayrıca tasavvufi kurumlarda Kur'an, hadis, fıkıh gibi derslerin öğretimi ve kadınlar için özel olarak açılan eğitim kurumlarından bahsedilmiştir.

İslam eğitiminde öğretmen ve öğrenciler başlıklı üçüncü ve son bölümde ise Prof. Dr. Mehmet Faruk Bayraktar'ın kaleme aldığı "İslam Eğitiminde Öğrenciler", Doç. Dr. Bayramali Nazıroğlu'nun kaleme aldığı "İslam Eğitiminde Öğretmenler", Prof. Dr. Şakir Gözütok'un kaleme aldığı "İslam Eğitiminde Kadınlar", Doç. Dr. Mehmet Korkmaz'ın kaleme

aldığı “İslam Eğitiminde İlimler, Konular ve Müfredat”, son olarak da Prof. Dr. Süleyman Akyürek’in kaleme aldığı “İslam Eğitim Tarihinde Öğretim Yöntemleri” ele alınmıştır. Bu bölümde öğrenciliğin temel şartları, öğrenci- öğretmen münasebetleri, öğretmenlerin kişisel ve meslekî yeterliklerinden bahsedilmiştir. “İslam Eğitiminde Kadınlar” başlıklı makalede İslam öncesi Arap toplumunda ve Hz. Peygamber zamanında kadınların durumu ile yine Hz. Peygamber zamanında kadınların eğitimi ele alınmıştır. İlimlerin tasnifi, İslam eğitim kurumlarında müfredat, sunum, soru- cevap ve münazara gibi İslam eğitim tarihinde kullanılan öğretim yöntemleri ile Tanzimat’tan sonra İslam eğitiminde yöntem bu son bölümde ele alınan konulardandır.

Yukarıda verilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere kitapta kronolojik sıra takip edilmiştir. Bu da okuyucunun konuyu daha iyi anlaması için son derece önemlidir. Yine yukarıda verilen bilgiler ışığında kitap ve bölüm başlıklarının konuyla uyumlu olduğu görülmektedir. İçindekiler kısmı, kitabı bütünüyle ele almaktadır. Bu kısımda bölümler belirtilmiş, her bölümün altına o bölümde yer alan makale ve yazarı, makale alt başlıkları sırasıyla verilmiştir. Önsöz kısmında genel olarak İslam eğitim tarihine kısa bir giriş yapılmış ve kitabın yazımı esnasında takip edilen yöntemler belirtilmiştir. Verilen bu bilgiler ışığında kitap okunduğunda önsözde verilen bilgilerle kitapta izlenen yöntemin uygun olduğu görülmektedir.

Eserde kullanılan kaynaklar incelendiğinde birincil kaynakların kullanıldığı görülmektedir. Kitabın akışı gereği tablolara pek yer verilmesi de İslam eğitiminde konuları ve müfredatı ele alan bir makalede medreselerde okutulan kitaplar ve medrese programı tablo halinde verilmiştir. Anlatılanın daha kolay anlaşılması açısından tablo kullanımı faydalı olmuştur.

Kitabın önsözünde eserin muhatap kitlesinin başta din eğitimcileri olmak üzere herkes olduğu belirtilmiştir. Makale formatında yazılmış olmasına rağmen kullanılan kelimeler herkesin anlayabileceği düzeydedir. Bu da kitabın muhatap kitle hedefine ulaştığını göstermektedir. An-

cak “Tasavvufî Kurumlarda Öğretim” başlıklı makalenin dili ise diğer makalelerden farklılık arz etmektedir. Kitapta yer alan diğer makalelerde edilgen yapıli cümleler kullanılmasına rağmen bu makalede birinci çoğul şahıs eki kullanımları mevcuttur. Bu da üslup bütünlüğüne olumsuz bir etki etmektedir.

Bu kitabı alandaki diğer çalışmalardan ayıran en önemli özellik önsözde de belirtildiğı gibi kitabın İslam eğitiminin tüm parçalarını ele alan tek eser oluşudur. Gerçekten de aynı isimle Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları’ndan çıkan Prof. Dr. Ziya Kazıcı’nın da bir eseri vardır. Ancak her iki kitabın içindekiler kısmına bakılacak olunursa bu çalışmada ele alınan kitabın daha kapsamlı olduğu belirlenir.

Burada bahsedilmesi gereken bir diğer eser de Prof. Dr. Mustafa Köylü ile Prof. Dr. Ahmet Koç editörlüğünde hazırlanan ve Rağbet Yayınları’ndan çıkan *Klasik İslam Eğitimcileri* adlı kitaptır. Önsözde bu iki kitabın birbirini destekler nitelikte olduğu ve ana hedefinin yeni yetişen nesle geçmişin altın sayfalarını göstermek, bir farkındalık yaratmak olduğu belirtilmiştir. Tarihî geleneğı daha iyi yansıtmaları bakımından her iki eserin bir bakıma birbirinin mütemmim bir cüzü olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak İslam Eğitim Tarihi’nin ana hatlarıyla ele alındığı bu kitap özellikle din eğitimi alanına yeni giriş yapanların İslam Eğitim Tarihi hakkında temel bir birikim elde edebilmeleri için okumaları gereken bir temel kaynak eser olarak nitelendirilebilir. Konu hakkında daha fazla bilgi almak isteyen okuyucular ise her makalenin sonunda verilen kaynaklar kısmından daha detaylı bir bilgi elde edebilir.

Ana Hatlarıyla İslam Eğitim Tarihi adlı bu eser İslam eğitim tarihini bütünüyle ele alması bakımından din eğitimi alanında önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Din eğitimi alanında çeşitli görevlerde bulunan 11 akademisyenin emek verdiği bu kitap akademik üslupla yazılmasına rağmen sade bir dil ve akıcı olması hasebiyle her kesimden insanın rahatlıkla okuyabileceğı bir eserdir.

